

Trainershandleiding

Zingeving en dementie

**Een interdisciplinaire training voor professionals
in de dementiezorg en -ondersteuning**

dagdeel (4 uur) | 15-20 deelnemers: casemanagers dementie, geestelijk verzorgers,
welzijnswerkers, professionals informele zorg

Uitgave: Zwolle, Windesheim, 2024

Auteur: Franka Bakker

Leernetwerk: Franka Bakker, Jacqueline van Luyk, Jasper van der Horst, Janneke Kramer, Marieke Sportel, Birsen Tas, Yvonne en Zas Bousema, Geraldine Visser

Contact: fc.bakker@windesheim.nl (onderzoek), m.j.sportel@isala.nl (training)

Samenwerkingspartijen:

- + ZwolleDoet!
- + WijZ welzijn Zwolle
- + Centrum voor Levensvragen Overijssel
- + Netwerk Dementie IJssel-Vechtstromen
- + Lectoraat Goed Leven met Dementie van Hogeschool Windesheim

Financiering: Deze training is het resultaat van het leernetwerk *Zingeving in de dementiezorg en -ondersteuning*, onderdeel van de Kenniswerkplaats Zingeving en Geestelijke Verzorging. De Kenniswerkplaats is een samenwerking tussen onderzoeks-, onderwijs- en praktijkorganisaties met als doel het ontwikkelen en samenbrengen van kennis rondom geestelijke verzorging en zingeving in de thuissituatie. Zij is mogelijk gemaakt met subsidie van ZonMw.

In deze handleiding

Inleiding op de training	4
Draaiboek van de training	6
De voorbereiding op de training	6
De dag van de training	9
De afronding van de training	11
Materialen voor de training	12
Voorbeeld uitnodiging/informatiebrief training	12
Oefening Wat is de zingevingsvraag?	14
Casusbespreking	16
Voorbeeld evaluatieformulier	18
Voorbeeld bewijs van deelname	19
Voorbeeld nazorgmail	20
Informatiefolder 'Betekenisvol leven met dementie'	22
PowerPoint 'Zingeving en dementie'	23

Beeld: Joyce Wanninge-Benjamins

"Hoe ga ik om met de mensen om mij heen? Daar hebben we in het begin heel veel moeite mee gehad. Gisteren was er nog iemand die zei 'nou ik merk niks aan hem, hij heeft helemaal nergens last van'."

Zingeving- /levensvraag:
Hoe ga ik om met de mensen om mij heen die dementie bagatelliseren?

Quote uit een groepsinterview met mensen met dementie en mantelzorgers over zingeving- en levensvragen. Afbeelding uit project VRbeelding

Beeld: Harry Koopman

"Het praten gaat nog wel, maar niet meer heel snel. Helemaal niet snel merk ik. En dat is gewoon klote, eigenlijk. Het praten gaat gewoon weg en dat praten is wel iets wat gewoon heel veel geeft. Dat vind ik wel een groot iets. Meer dan ik gedacht had. Het is wel een heel groot deel van het... van het zijn."

Zingeving- /levensvraag:
Wat betekent het voor wie ik ben als persoon als praten steeds minder makkelijk gaat?

Quote uit een groepsinterview met mensen met dementie en mantelzorgers over zingeving- en levensvragen. Afbeelding uit project VRbeelding

Beeld: Robbert Jan Beun

"De diagnose is echt een breuk in je leven, je weet ook door wat je er over gelezen heb dat het een snel aflopende zaak kan zijn. En bij mij is het heel langzaam, het gaat heel langzaam. En dat is uitzonderlijk, daar kan je ook niks van zeggen van tevoren. Maar je weet dat het een breuk is. En vanaf dat moment ga je beseffen dat het een terugtrekkende beweging is. Dat je moet accepteren dat er steeds minder dingen gaan, maar dat je er wel over moet communiceren."

Zingeving- /levensvraag:
Hoe accepteer ik de achteruitgang bij dementie?

Quote uit een groepsinterview met mensen met dementie en mantelzorgers over zingeving- en levensvragen. Afbeelding uit project VRbeelding

Banners van het Lectoraat Goed Leven met Dementie over beeldvorming en zingeving; deze zijn te lenen.

Inleiding op de training

Achtergrond

Deze training is ontwikkeld door deelnemers aan het leernetwerk *Zingeving in de dementiezorg en -ondersteuning* (oktober 2022–december 2024), onderdeel van de Kenniswerkplaats Zorg voor Zingeving Thuis. Doel van het leernetwerk was om het **interprofessioneel leren** te **stimuleren**, op gebied van **zingevingzorg** voor mensen met **dementie** en hun directe naasten. Deze training is één van de resultaten van de samenwerking, die bijdraagt aan dat doel.

De intentie is dat deze training jaarlijks wordt aangeboden vanuit het Centrum voor Levensvragen Overijssel en het Netwerk Dementie IJssel-Vechtstromen, in de regio Zwolle. Professionals buiten deze regio zijn welkom om deel te nemen en/of deze training zelf te organiseren.

Leerdoelen

Na afloop van de training:

- + Herkennen deelnemers zingevingvragen bij mensen met dementie en hun naasten;
- + Durven deelnemers het gesprek hierover te voeren en (meer) door te vragen;
- + Weten deelnemers wat ze zelf kunnen doen;
- + Weten deelnemers wanneer ze moeten verwijzen en naar wie.

Aandachtspunten

Waarborg een interdisciplinaire samenstelling van deelnemers aan de training:

Zingevingzorg is onderdeel van het werk van alle professionals in zorg en welzijn. De specifieke invulling hiervan verschilt per professie en professional. Om elkaar hierin te leren kennen, te vinden en aan te vullen is het van belang dat er een evenwichtige mix is van deelnemers aan de training.

Waarborg een interdisciplinaire samenstelling van het trainings- en voorbereidingsteam:

De training wordt gegeven door twee trainers: een geestelijk verzorger en een casemanager dementie. Om de training goed te kunnen geven is het noodzakelijk dat de trainers elkaars werkveld en vaktaal begrijpen. Daarom wordt de training altijd gezamenlijk voorbereid. Bij voorkeur wordt daarbij ook een professional vanuit welzijn en informele zorg uitgenodigd om de training goed af te stemmen op de deelnemers, én een persoon met dementie en een mantelzorger van iemand met dementie om gevoel te krijgen bij de vraagstukken van mensen voor wie we uiteindelijk goed leven willen ondersteunen. Daarmee ervaren de trainers de waarde van interdisciplinaire uitwisseling ook zelf. Het doornemen van de casus die deelnemers aan de training ook doornemen is hiervoor behulpzaam.

Behoud kerngedachten achter de training, wees flexibel met persoonlijke invulling:

De training kent een aantal kernonderdelen, die allen bevorderend zijn voor interdisciplinair leren. Deze moeten behouden worden. De exacte invulling van die onderdelen kan uiteraard met eigen voorbeelden worden ingekleed.

Check de vaardigheden van de (beoogde) trainers:

Voor trainers is het belangrijk dat zij:

- + Een **gedeelde taal** kunnen ontwikkelen door op inspirerende en begrijpelijke wijze hun expertise over te brengen aan professionals uit eigen en andere disciplines;
- + In staat zijn om **interactie** met deelnemers aan te gaan en onderling te **stimuleren**, vanuit een nieuwsgierige en flexibele houding en het kunnen begeleiden van interactieve werkvormen;
- + **Kennis** hebben over **dementie** en een aantal jaren **ervaring** hebben met gesprekken **met mensen met dementie** over een diversiteit aan levensthema's (casemanager dementie);

+ **Kennis** hebben over **zingeving** en een aantal **ervaringen** hebben **met** zingevingzorg voor **mensen met dementie**.

Tips voor de trainers

+ Lees voor jezelf de folder '**Betekenisvol leven met dementie: zingeving en levensvragen bij dementie**'. Hier staan een aantal resultaten van het leernetwerk in beschreven, welke ook terug (kunnen) komen in de training.

+ Probeer voor jezelf duidelijk te omschrijven wat volgens jou zingevingzorg is, wat zingevingvragen van mensen met dementie zijn, en wat jouw rol en meerwaarde hier is. Probeer te bedenken hoe je dit in simpele taal kunt uitleggen aan anderen, liefst zonder de woorden zingeving en geestelijke verzorging te gebruiken.

+ Wees ruim op tijd op de locatie waar jullie de training gaan geven om eventuele problemen op te kunnen lossen. Zo is er geen stress als er een technische kink in de kabel is of de koekjes toch vergeten zijn. Bovendien is het prettig voor jezelf om rustig alles klaar te kunnen zetten en vervolgens ontspannen met een kopje koffie of thee te wachten tot de eerste deelnemers binnen komen lopen. Ook de deelnemers ervaren dan een rustig ontvangst waarbij de trainers alle aandacht hebben bij het ontvangen van de deelnemers en het wegwijzen naar de koffie, thee en wc.

+ Als er iets vergeten is wat een ander (verhuurder zaal, cateraar, etc.) zou regelen, kijk eerst of die ander dit ook voor je kan oplossen voordat je direct zelf in de handelstand springt en bijvoorbeeld naar de winkel racet voor koekjes.

“**Zingevingvragen liggen zelden voor op de tong bij mensen. Niemand belt van ‘ik heb nu een zingevingsvraag’, dat gebeurt niet. Dus je moet ze tevoorschijn luisteren. Dat zeg ik wel eens, je moet ze niet uit nieuwsgierigheid, maar uit professionele nieuwsgierigheid tevoorschijn leven.”**

(Geestelijk verzorger, interview door student in leernetwerk zingeving in de dementiezorg en -ondersteuning)

Draaiboek van de training

De voorbereiding op de training

Een geestelijk verzorger en casemanager dementie spreken een moment af om de training voor te bereiden, en bespreken daarin onderstaande punten. Daarbij nodigen zij eventueel een

welzijnswerker en professional in de informele zorg uit. Bespreek telkens goed wie waarvoor verantwoordelijk is en op welke tijd.

Locatie en organisatie

Onderwerp	Aandachtspunten	Afspraken, en wie doet wat
Beoogde datum en dagdeel van de training	<ul style="list-style-type: none">+ Check welke 'evenementen' voor/ bij beoogde doelgroepen kunnen spelen (bv. een bepaald congres, een teamdag, soortgelijke trainingen)+ Hou voldoende tijd voor het werven van deelnemers; tijdig verspreiden van save-the-date en/of uitnodiging (minimaal 2 maanden van tevoren)	
Beoogde locatie en ruimte	<ul style="list-style-type: none">+ Zoek een ruimte waar je makkelijk kan bewegen en je de tafels en stoelen in flexibele opstelling kunt neerzetten vanwege de verschillende interactieve werkvormen+ Bespreek opties t.a.v. catering, en wie 1,5 week van tevoren checkt en op de dag zelf+ Houdt aandacht met bereikbaarheid en parkeermogelijkheden+ Bespreek/achterhaal financiële consequenties, mogelijkheden, en haalbaarheid (bv. past het binnen een bestaand potje, of gelden inschrijfkosten voor deelnemers?)	
Aanvraag accreditatie	<ul style="list-style-type: none">+ Denk aan:<ul style="list-style-type: none">+ V&VN: kwaliteitsregister Beroepsvereniging Verzorgenden en Verpleegkundigen NL+ BPSW: Beroepsvereniging voor Professionals in Sociaal Werk+ SKGV: Stichting Kwaliteitskeurmerk Geestelijke Verzorging+ Bespreek/achterhaal financiële mogelijkheden	

Werving deelnemers

Onderwerp	Aandachtspunten	Afspraken, en wie doet wat
Uitnodigingen maken	<ul style="list-style-type: none"> + Er is een voorbeeld-uitnodiging / informatiebrief beschikbaar: update deze. Op basis hiervan kun je ook een kortere save-the-date maken om te delen via bv. social media. + Bepaal de wijze van aanmelding; via mail of een online vragenlijst-tool; wie doet beheer, wat wil je van deelnemers weten, krijgt deelnemer na aanmelding bevestigingsmail + Beschrijf in de save-the-date en/of uitnodiging de doelgroep, en geef aan onder welke voorwaarden de training wel/niet doorgaat. We streven naar een goede mix van doelgroepen met ruimte voor interactie, dus bepaal en communiceer wat te doen bij te weinig/ te veel aanmeldingen of te weinig interdisciplinair 	
Uitnodigingen verspreiden	<ul style="list-style-type: none"> + Bepaal onder wie te werven + Bepaal wervingskanalen + Instrueer betrokkenen voor verspreiding + Bepaal startdatum en evt. einddatum werving 	
Aanmeldingen bijhouden	<ul style="list-style-type: none"> + Bepaal via wie aanmeldingen lopen + Bepaal wanneer, wie en waarover geïnformeerd moet worden + Presentielijst maken; blanco ter plekke invullen of o.b.v. aanmeldingen 	
Informereren deelnemers	<ul style="list-style-type: none"> + Laatste informatiemail versturen 1-1,5 week vóór training (zie de voorbeeld uitnodiging / informatiebrief ter inspiratie) 	

Verzamelen materialen

Verzamel de materialen/werkvormen die voor de training nodig zijn. Voorbeeldmaterialen en templates zijn beschikbaar. Bespreek wie wat doet en wanneer.

- + Draaiboek van de trainingsdag en de nazorg
- + Opzet save-the-date / uitnodiging / informatiebrief
- + Gesprekskaartenset Dementie Verbeeld:
gw-onderzoek@windesheim.nl
- + Evt. één of meerdere banners van het Lectoraat Goed Leven met Dementie over beeldvorming en zingeving: **gw-onderzoek@windesheim.nl**
- + PowerPoint
- + Oefening 'Wat is de zingevingsvraag' tweemaal uitprinten (gebruik trainers)
- + Oefening 'Casusbespreking' 10x uitprinten (gebruik deelnemers, in groepjes), reserveren flap-over en stiften
- + Evaluatie en reflectie: geprinte evaluatie-formulieren
- + Bewijs van deelname-formulieren
- + Opzet nazorgmail

Bestuderen, oefenen en aanpassen materialen

Bestudeer en oefen eventueel **zelf** met de materialen/werkvormen die tijdens de training aan bod komen:

- + Gesprekskaartenset Dementie Verbeeld; bekijk de kaarten, lees de handleiding.
- + PowerPoint: oefen om te kijken of je met deze slides je eigen verhaal kunt maken, en of je binnen de tijd blijft. Maak zo nodig aanpassingen.
- + Casusbespreking: doe deze bespreking eerst zelf met je mede-trainer en overige mensen die meedoen in de voorbereiding.

Pas en/of vul zo nodig aan.

Bedenk de opstelling van de **ruimte** die de verschillende werkvormen recht doet.

De dag van de training

Tijd	Min	Onderdeel/ werkvorm	Actie	Nodig
8.00	60	Startklaar maken trainingsruimte	<ul style="list-style-type: none"> ■ Klaarzetten ruimte Check aanwezigheid en afspraken catering Check benodigde trainingsmaterialen Installatie presentatie Eventueel check gebruik Wifi Ondertekenen bewijzen van deelname 	Beamer, laptop + presentatie (neem reserve mee: HDMI-kabel, geluidsboxje met kabeltje, presentatie op USB) Catering Materialen voor werkvormen
9.00	10	Inloop en ontvangst	Deelnemers ontvangen met koffie, thee en lekkers Presentielijst laten tekenen Eventueel instructie Wifi-opties	Catering Presentielijst Ppt startslide
9.10	5	Welkom en toelichting programma	Welkom heten Toelichten doelen van de training en het programma Bepaal 'spelregels' van de dag: telefoons, vragen stellen, etc.	-
9.15	10	Energizer: waar kom jij 's morgens je bed voor uit? Check-in 'weet je wat voor jezelf zingevend is?'	Sta in een kring en vraag iedereen om de beurten (popcorn-gewijs, dus niet rijtje langs) een stap naar voren te doen en te vertellen waar hij/zij 's ochtends voor op staat. Dan vraag je of anderen hier ook 's ochtends voor op staan. Zij mogen ook stapje naar voren doen. Daarna allemaal weer een stapje terug. En dan doet de volgende een stap naar voren. Totdat iedereen is geweest. Trainers doen ook mee. Laat iedereen ter kennismaking naam en functie noemen bij het naar voren stappen. Kort de koppeling naar zingeving uitvragen bij deelnemers. Kijk of er al verschil is tussen alledaagse zingeving en existentiële zingeving. <i>Achterliggende gedachte: eerst je eigen zingeving herkennen voordat je iets bij een ander kunt herkennen en kunt ondersteunen.</i>	-

9.25	15	Gesprekskaarten Dementie Verbeeld	<p>Laat elke deelnemer een foto kiezen van de gesprekskaartenset Dementie Verbeeld. Deze gesprekskaarten (evt. banners) nodigen uit om na te denken welk beeld je hebt over leven met dementie en het gesprek erover te voeren.</p> <p>Vraag uit: Wat betekent dat beeld voor hoe jij omgaat met mensen met dementie, en hoe jij een goed en zinvol leven met dementie ondersteunt?</p> <p><i>Achterliggende gedachte van dit onderdeel: beeldvorming over dementie beïnvloed omgang met mensen met dementie, het is belangrijk om te kijken of er (eerst) nuancering in beelden nodig is.</i></p>	Gesprekskaarten Dementie Verbeeld Evt. banners (te reserveren via lectoraat Goed Leven met Dementie)
9.40	15	Introductie over zingeving bij dementie	<p>GV-er geeft toelichting op zingeving bij dementie (alledaagse versus existentiële zingeving): hoe je zingevingsvragen kunt herkennen (bij mensen met dementie), wat je als professional zelf kan doen én wanneer je verwijst en naar wie.</p> <p>Diamant model voor mensen met beginnende dementie hierin benoemen als handig hulpmiddel.</p>	PowerPoint
9.55	15	Introductie over dementie en het in gesprek gaan met mensen met dementie	<p>Casemanager dementie geeft introductie over belangrijke aspecten in de omgang met mensen met dementie, vanuit basiskennis over symptomen van dementie.</p>	PowerPoint Evt. filmpje : 'Christa vertelt haar verhaal', Samen Dementievriendelijk
10.10	20	Pauze	Voor de pauze 15 minuten geven, de 5 minuten zijn voor speling.	Catering?
10.30	10	Vragenronde	Mogelijkheid om vragen te stellen / verder te spreken n.a.v. presentaties	
10.40	20	Oefening zingevingsvraag	<p>Zie uitwerking in de oefening 'wat is de zingevingsvraag?'. Tijdsindeling: + instructie (3 min) + uitvoering (5 min) + bespreking (10 min)</p>	Geprinte beschrijving van de oefening 'wat is de zingevingsvraag?'

11.00	60	Casusbespreking met presentatie	Zie uitwerking in de opdracht 'casusbespreking'. Doelen: + Gevoel krijgen bij vragen, herkenning bevorderen + Bespreken welke professional welke rol heeft en wanneer (werkwijzen, grenzen en samenwerkingsmogelijkheden verkennen)	Flap-over Stiften A4-tjes met casusbeschrijving en helpende vragen (2 per groep)
12.00	15	Vragenronde	Mogelijkheid om vragen te stellen / verder te spreken n.a.v. oefening en casusbespreking.	
12.15	15	Evaluatie / reflectie	De deelnemers vragen het evaluatieformulier in te vullen, zodat we de training goed kunnen evalueren en zo nodig aanpassen (vorm en inhoud). Een aantal mensen laten vertellen wat ze hebben opgeschreven bij de vraag: Wat ik morgen ga doen met zingeving en dementie, is ... (laat ze deze zin bijvoorbeeld opschrijven in hun agenda, of naar zichzelf mailen).	Evaluatieformulier (prints)
12.40	20	Afsluiting	Uitdelen 'bewijs van deelname-formulieren'; eigen naam en datum laten invullen Uitleg hoe de lunch werkt Bedanken en afsluiten	Bewijs van deelname-formulieren Lunch, bestek, servies
13.00		Lunch		

De afronding van de training

Afronding voor deelnemers

- + Schrijf een 'nazorg-mail' aan deelnemers, binnen een week na de training.
- + Spreek af wie deze mail stuurt.

Afronding met trainers

Evalueer gezamenlijk, binnen twee weken na de training:

- + Eigen reflectie op bijeenkomst
- + Bekijken evaluatieformulieren van deelnemers

- + Zo nodig bijstellen trainingshandleiding en/of een bijlage met ervaringen en suggesties ter verbetering/aanpassing voor toekomstige trainers
- + Spreek af; wie doet dit wanneer, en waar is de informatie/nieuwe versie te vinden
- + Persoonlijke (aanmeld)gegevens van deelnemers verwijderen

Materialen voor de training

Voorbeeld uitnodiging/informatiebrief training

Uitnodiging [vul datum in]

Training zingeving en dementie

Welkom!

Je hebt je aangemeld voor de training zingeving en dementie. Van harte welkom! We verheugen ons op een mooie ochtend, waarin we veel van elkaar kunnen leren. Deelnemers aan deze training zijn allemaal professional in de dementiezorg- en ondersteuning, zoals: casemanagers dementie, geestelijk verzorgers, welzijnswerkers en professionals informele zorg. Ieder heeft eigen kennis en ervaring in het werken met mensen met dementie.

Na afloop van de training:

- + herken je mogelijke zingevingvragen bij mensen met dementie en hun naasten
- + durf je het gesprek hierover te voeren en (meer) door te vragen
- + weet je wat je zelf kan doen en
- + wanneer je moet verwijzen en naar wie

Beknopt programma:

- + Om 9.00 uur verwelkomen we je met koffie en thee, en doen we een korte kennismaking.
- + We verdiepen ons in de twee hoofdonderwerpen van deze training: zingeving en dementie. We gaan het gesprek aan: waar raken deze twee elkaar en welke ervaringen hebben we daarmee? Dit doen we aan de hand van een stukje theorie maar vooral via interactieve werkvormen. Op die manier leer en ervaar je hoe we in de praktijk kunnen omgaan met zingevingvragen bij mensen met dementie.
- + Halverwege de ochtend is er een koffiepauze. Aan het eind van de ochtend sluiten we af met een lunch. De eindtijd is 13.00 uur.

Ter voorbereiding

We vragen je om voorafgaand aan de training na te denken over zingevingvragen die jij tegenkomt in je werk met mensen met dementie. Hoe pak jij het aan? Wat gaat goed? Waar loop je tegenaan? Het is handig als je voor jezelf hier in het kort iets over opschrijft en dat meeneemt naar de training.

Voor wie wil, bekijk een korte introductie over zingeving:

<https://www.youtube.com/watch?v=36vZyUoHejs>

Praktische informatie

- + Datum: [vul datum in]
- + Tijd: 9:00–13:00 uur
- + Locatie: [vul locatie in]
- + Parkeren: [vul info in]
- + De training wordt geleid door [vul naam in] (casemanager dementie) en [vul naam in] (geestelijk verzorger).
- + Accreditatie wordt aangevraagd bij V&VN, BPSW en SKGV.
- + Kosten: deelname aan de training [is gratis / kost €...,... Betaling geschiedt via...]
- + Voor vragen of opmerkingen vooraf (bijv. over dieetwensen) kun je terecht bij: [vul contactpersoon/mailadres in]

Graag tot ziens op [vul datum in]!

Deze training is het resultaat van het leernetwerk *Zingeving in de dementiezorg en -ondersteuning*, onderdeel van de Kenniswerkplaats Zingeving en Geestelijke Verzorging. De Kenniswerkplaats is een samenwerking tussen onderzoeks-, onderwijs- en praktijkorganisaties met als doel het ontwikkelen en samenbrengen van kennis rondom geestelijke verzorging en zingeving in de thuisituatie. Zij is mogelijk gemaakt met subsidie van ZonMw.

Oefening: Wat is de zingevingsvraag?

(eigenlijke oefening is **vertragen/aansluiten bij de persoon met dementie**)

Omschrijving van de opdracht aan de deelnemers. Dit vertel je de deelnemers:

+ Aan de hele groep: Jullie worden verdeeld in duo's en gaan met elkaar in gesprek. De één is een persoon met beginnende dementie, A, en de ander de "hulpverlener", B. Er leeft een zingevingsvraag bij de persoon met beginnende dementie. Als hulpverlener ga je het gesprek aan en probeer je bij de zingevingsvraag te komen en het hier mogelijk over te hebben met de persoon die je voor je hebt. Wij nemen nu de personen van groep A mee om de zingevingsvraag aan te vertellen.

+ Aan de deelnemers die de persoon met beginnende dementie "spelen": Deze groep neem je mee buiten gehoorsafstand van de groep hulpverleners en geef je de volgende opdracht. Jullie zingevingsvraag waar jullie mee zitten is dat je het mist om zorgeloos gezellige uitstapjes te maken met je partner. Dat alles beladen is door de ziekte. Van museumbezoek tot vakantie.

Bijkomende en belangrijke opdracht is dat jullie informatieverwerking is vertraagd door de dementie. Het duurt 3 hele seconden om antwoord te kunnen geven op een vraag (voordoet hoe lang 3 seconden duren). Dus iedere keer als er een vraag wordt gesteld tel je heel langzaam tot 3 voor je antwoord geeft. Wordt er binnen de 3 seconden een nieuwe vraag gesteld dan begin je opnieuw te tellen en beantwoord je de voorgaande vraag niet meer.

Het kan gebeuren dat iemand maar door blijft vragen omdat je niet snel genoeg antwoord geeft. Blijf steeds weer opnieuw beginnen met tellen na elke nieuwe vraag.

- + Groep opdelen in tweeën, personen met dementie en bezoeker. (A+B)**
- + Algemene uitleg geven aan de hele groep**
- + Groep A meenemen naar de gang voor de zingevingsvraag en de extra opdracht**
- + De duo's de tijd geven het gesprek te voeren. 5 min.**
- + Plenair delen van ervaringen en een terugkoppeling maken naar de theorie.**

Casusbespreking

Benodigheden: Flap-over en stiften en A4tje met helpende vragen, 2 per groep.

Omschrijving:

Groep verdeelt zich in groepjes van 4/5 mensen en bespreken in een half uur tijd een casus die ze van de trainers meekrijgen op papier (casus Blankensteijn). Ze krijgen hierbij helpende vragen mee. De laatste 5 minuten worden besteed aan het opschrijven van de bevindingen van de groep op een flap waarna ze er plenair een korte presentatie over geven. Daarna plenair conclusies trekken/bespreken.

Casus mevrouw en meneer Blankesteijn

We zitten gezellig te praten. Ik weet dat mevrouw dementie heeft, maar op het eerste gezicht merk je daar niet zoveel van. Mevrouw heeft nog wel wat te vertellen. Ze hebben een grote groentetuin, een eindje verderop. Daar gaan ze graag samen naartoe. Het lukt haar niet meer echt om mee te helpen, maar ze vermaakt zich prima. Ze neemt een boek mee en gaat zitten lezen. Vroeger was ze druk met vruchten inmaken, dat doet ze niet meer. Ze wil nog wel graag op vakantie naar Duitsland, daar zijn ze al vaak geweest.

Meneer vertelt zijn kant van het verhaal, hoewel hij haar niet echt wil tegenspreken. Ze is tegenwoordig snel klaar met boeklezen,

zegt hij. Dan is hij net lekker bezig in de tuin en vraagt zij hoe laat het is en of ze al bijna weer naar huis gaan. Hij vertelt ook dat ze laatst een keer het huis uit is gegaan, middenin de nacht. De politie heeft haar weer terug gebracht. Mevrouw herinnert zich dat nog wel, maar heeft niet het idee dat het zo erg was. Ze is immers wel weer thuis gekomen.

Bij het weggaan loopt meneer mee naar de deur. Hij maakt zich zorgen. Op vakantie gaan zit er niet meer in, dat moet nog wel even worden gezegd, maar hij kan het aan zijn vrouw niet duidelijk maken. Het is moeilijk voor hem, dat mevrouw zelf niet ziet dat situatie eigenlijk best ernstig is en andere mensen denken ook vaak dat het allemaal nog wel prima gaat.

Helpende vragen voor de casusbespreking:

- + Wat is je eerste gedachte bij het lezen van de casus?
- + Gedacht vanuit jouw professie: waar wil je het gesprek over voeren?
- + Gedacht vanuit jouw professie: is hier sprake van een of meerdere levensvragen?
- + Hoe zou je een gesprek beginnen met dit echtpaar Blankensteijn?
- + Heb jij een doel in het gesprek met het echtpaar Blankensteijn?
- + Waar ligt voor jouzelf de grens tussen wat je zelf oppakt of waarbij je wilt doorverwijzen naar een andere hulpverlener? (met de focus op zingeving)

- + Waar is er wellicht overlapping tussen de verschillende hulpverleners bij jou aan tafel?
- + Als er een overlapping is, wat vind je hier dan van?

Wat presenteer je met behulp van de flap?

- + Wat viel jullie op?
- + Wat heb je geleerd?
- + Wat was nieuw voor iemand of voor iedereen uit de groep?
- + Wat was een aangename- of minder aangename verassing?
- + Zijn er nieuwe ideeën, perspectieven of misschien wel initiatieven ontstaan aan tafel?

Evaluatieformulier

Training zingeving en dementie

Gegeven op (datum): - -

Functie / achtergrond	☐ Sociaal werk/ informele zorg ☐ Geestelijke verzorging ☐ Casemanagement dementie
Wat ik mee naar huis neem van de training is ...	
Waar ik nog vragen over heb, is ...	
Wat ik morgen ga doen met zingeving en dementie, is ...	
Welk rapportcijfer geef je voor deze training?	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 - 8 - 9 - 10
Welke feedback wil je de trainer(s) meegeven?	Top: Tip:
Wat vind je van het programma?	
Zou je je collega's adviseren om deze training te volgen?	☐ Ja, want: ☐ Nee, want:
Wat heb je nog (meer) nodig (binnen je organisatie/ netwerk) om met zingeving en dementie aan de slag te gaan?	
Wat vind je van de locatie?	
Vind je de lunch een waardevolle afsluiting van de training?	☐ Ja, want: ☐ Nee, want:

Bewijs van deelname

VOOR DE TRAINING

Zingeving en dementie

Een interdisciplinaire training voor professionals in de
dementiezorg en -ondersteuning

GEVOLGD DOOR:

OP:

De trainers waren:

.....

Voorbeeld nazorgmail

Beste cursist,

Leuk dat je hebt meegedaan aan de training *zinggeving en dementie* op [vul datum in]. Tijdens de training gingen we met elkaar in gesprek over hoe we zinggevingsvragen bij mensen met dementie en hun naasten kunnen herkennen en daarin met elkaar kunnen samenwerken.

Zie bijgevoegd de slides die zijn gebruikt. Hieronder vind je tevens een aantal suggesties om je verder te verdiepen in zingevings- en/of dementiezorg, voor als je leuk vindt.

Over dementie:

Er zijn verschillende plekken waar kennis over dementie is gebundeld, bijvoorbeeld op ZorgvoorBeter.nl:

- + [Wat is dementie? \(zorgvoorbeter.nl\)](http://ZorgvoorBeter.nl)
- + [Dementie Netwerk Nederland – Een onafhankelijk samenwerkingsverband van en door regionale dementienetwerken](#)
- + [Zorgstandaard Dementie 2020 \(zorgvoorbeter.nl\)](http://ZorgvoorBeter.nl)

Er zijn verschillende tools en methodieken ontwikkeld voor zowel professionals als mensen met dementie en hun mantelzorgers om te achterhalen dan wel te benoemen wat mogelijkheden en wensen zijn. Zie bijvoorbeeld:

- + [Voor zorgprofessionals – Spreken over vergeten](#)
- + [Zinggeving en het Diamantmodel bij beginnende dementie \(lespakket\) – Palliaweb](#)
- + [Gesprekswijzer voor proactieve zorgplanning](#)
- + [Demenzien](#)
- + [Podcast over zinggeving en dementie: hoe ga je om met levensvragen](#)

Over zinggeving en geestelijke verzorging:

Er zijn verschillende partijen die veel kennis rondom zinggeving en geestelijke verzorging bundelen en op verschillende manieren delen, zoals de Kenniswerkplaats Zinggeving en Agora:

- + [Film: Centrum voor Levensvragen – Agora](#)
- + [Kenniswerkplaats Zinggeving en Geestelijke Verzorging thuis – Kennisbank | Kenniswerkplaats Zinggeving](#)
- + [Geestelijke Verzorging Thuis Overijssel \(gvthuisoverijssel.nl\)](http://gvthuisoverijssel.nl) → iedere regio heeft eigen website

Over cultuursensitief werken:

Er zijn verschillende tools en websites waar informatie te vinden is over cultuursensitief werken in de dementiezorg en -ondersteuning:

- + **HBO Kennisbank**; cultuursensitief omgaan met onbegrepen gedrag bij dementie thuis
- + Netwerk cultuursensitieve zorg en dementie
- + **Zorg jij voor iemand met dementie? – Pharos**
- + **Diversiteit en Dementie – Ben Sajet Centrum**

Over onderzoek:

Wil je op de hoogte blijven over onderzoek dat gedaan wordt vanuit het Lectoraat Goed Leven met Dementie, bijvoorbeeld cultuursensitief werken, proactieve zorgplanning, of wat behelst goed leven met dementie; bekijk de [website](#) of blijf op de hoogte door je aan te melden voor de [nieuwsbrief](#).

We hopen dat je geïnspireerd bent geraakt, en het geleerde kunt toepassen in je eigen werk en/of dagelijks leven.

Dank nogmaals namens het trainingsteam!

Deze training is het resultaat van het leernetwerk *Zingeving in de dementiezorg en -ondersteuning*, onderdeel van de Kenniswerkplaats Zingeving en Geestelijke Verzorging. De Kenniswerkplaats is een samenwerking tussen onderzoeks-, onderwijs- en praktijkorganisaties met als doel het ontwikkelen en samenbrengen van kennis rondom geestelijke verzorging en zingeving in de thuissituatie. Zij is mogelijk gemaakt met subsidie van ZonMw.

Informatiefolder ‘Betekenisvol leven met dementie’

Deze folder bevat informatie over zingeving en levensvragen bij dementie. In de folder staan concrete voorbeelden van vraagstukken en tips voor professionals in zorg en welzijn om mensen met dementie en naasten te ondersteunen. Deze folder is (online) beschikbaar.

PowerPoint ‘Zingeving en dementie’

Deze PowerPoint bevat slides en notities voor een training over zingeving en dementie. De PowerPoint is (online) beschikbaar. De training wordt bij voorkeur gegeven door een trainers-duo; een casemanager dementie en een geestelijk verzorger. Het advies is om aandacht te hebben voor de notities die bij de slides beschreven staan. Deze geven de gedachtegang en kernboodschappen van de training weer.

**Lees de
notities bij
de dia's!**

Trainershandleiding

Zingeving en dementie